

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frankova ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Nepraktičnih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din. za šest mesecev 30 Din. Član sekcije J. U. U. plača leti s članarino. Oglaševanje po ceniku in dogovoru, davok posebej. Pošt. št. 71.753. Telefon 5113

Monopolizacija duha

Vsa naša tako zvana zapadna kultura temelji na renesančnem pokretu iz 16. stoletja. Bistvo tega vekovno pomembnega gibanja je obstojalo v brezkompromisnem uporu in boju proti vsem napisanim resnicam, ki so jih dedovali rodovi za rodovi skozi dolgo vrsto stoletij od antike dalje. »Iurare in verba magistri« je bilo nedotakljivo pravilo, ki je veljalo na vseh področjih človeške kulture. Da se je premagalo, je bilo treba nešteti žrtev najboljših mož tedanjega časa, je bilo treba cele revolucije duhov. Roko v roki z gospodarskim osvoboditvijo od fevdalnih vezi so se lomili tudi vsi drugi okovi, v katerih je preživljalo človeštvo svojo stoletno statično dobo. »Enakost, bratstvo in svoboda« je bilo geslo, napisano na vihrajočih zastavah novo nastopajočega meščanskega razreda, ki je v zadnjih treh stoletjih temeljito izpremenilo Evropo in ves ostali svet, nego so mogla to storiti tisočletja avtoritarnih besed »magistrov« pred njim. Vsa sodobna zapadna kultura je zrasla na gospodarski, politični in znanstveni svobodi, porojeni v duhovno najbolj razgibani zgodovinski dobi Evrope, v renesanci.

Iz boja proti napisanim stoletnim znanstvenim dogmam je vzklila moderna tehnika, ki je omogočila v najnovejšem veku početvorenju obilnost našega planeta, ki je izpremenila milijone hektarjev nerodovitnih tal v plodonosne oranice ter poklicala v življenje milijonska mesta z do sedaj nesluteno gospodarsko, socialno in kulturno organizacijo. Na iznajdljivosti prostega človeškega duha počiva vsa moderna kultura, na njej bo počival tudi ves bodoči razvoj, ali pa zatone človeštvo zopet v temo in tiranijo prejšnjih tisočletij. Ko se je uprl moderni Prometej besedam magistrov, je postal sposoben, ustvarjati kulturne dobrine, izpreminjati puščave v rodovitna polja ter zmnožiti svoj rod. Če more kaka sila sploh zavreti ta čudežen vzpon človeškega duha, bo storil to najnovejši, z bučnimi fanfarami propagiran dvom nad njegovo stvariteljsko silo in nekaka masohistična odpoved lastnega odločevanja v vseh najvažnejših življenjskih vprašanjih.

Cim manjši je kak narod, čim neznatnejše so njegove kulturne in gospodarske rezerve, tem prej bo zapadel v vegetiranje in počasno smrt. Zato se mora majhen narod še toliko krepkeje upirati vsaki heteronomiji ter zastaviti vse svoje sile za demokratično samoupravo naroda kot celote ter vseh njegovih delov. Avtonomija kmeta, delavca, žena in mladine je edino jamstvo, da odvrne mo od naroda Damoklejev meč duhovnega in gospodarskega propadanja.

Slovenski učitelji se moramo predvsem zavedati te življenjske naloge. Naša posebna skrb mora biti posvečena avtonomiji šolstva, ki ga vodimo. Besede magistrov iz preteklega doba so še vedno najhujša rakava rana naše osnovnošolske izobrazbe in vzgoje. Potrebujemo šole, ki naj služijo življenju, in sicer sedanjemu življenju, našega naroda. Iz svobodne odločitve, ki ne more izpasti drugače kot v smislu perečih potreb ljudstva, si moramo zgraditi vzgojne in izobrazbene ideale sedanjega doba. Ti naši avtonomno postavljeni ideali zahtevajo svojevrstnih učnih postopkov in pripomočkov, ako naj bo naše delo domorodno v najboljšem pomenu besede. Ta klic zveni že desetletja: izgubljal se je prej v germizirajočih tendencah bivše monarhije, ostaja brez odmeva v sedanjih gospodarsko in politično skrajno kritičnih dneh. In vendar smo trdno prepričani, da ravnamo kot najboljši patrioti, če mislimo premagati težko kulturno krizo prav s svobodnim sodelovanjem in sodelovanjem najširših plasti našega hotenja, čujemo vesti o monopolizaciji učnih knjig in učil po snuhoči se državni tiskarni. Zopet težak korak proti heteronomiji našega šolstva v nasprotju z vsemi načeli moderne pedagogike. Učitelji se čutimo tudi v tem vprašanju solidarnosti z vsem slovenskim narodom. Predobro poznamo njegove potrebe in njegovo težko življenje. Le z upoštevanjem njegovih razmer na vseh življenjskih sektorjih ga lahko pripeljemo srečnega in zadovoljnega v naročje jugoslovanske skupnosti. V naših šolah se mora gojiti jugoslovansko čustvovanje na slovenskih temeljih. Slovenske učne knjige morajo govoriti našemu ljudstvu najbližji jezik, metode našega šolskega dela morajo izhajati iz posebnih slovenskih razmer in potreb. Ali se plodonosno dotaknemo ljudske mentalitete in gradimo iz nje vse kulturne dobrine, ali pa ji ostane tuji mi in naše vzgojno delo. Iz črk obstoječega šolskega zakona veje prav ta duh, vsaka monopolizacija pomenja potem takem paraliziranje tega sodobnega momenta v našem šolskem življenju.

Gospodarska in socialna stran monopolizacije učbenikov

V Jugoslaviji imamo dve državni tiskarni, ki sta podrejeni prosvetnemu ministrstvu, eno v Beogradu, drugo v Sarajevu. Za povečanje obrata, stalno polno zaposlenost in zvišanje dohodkov teh dveh državnih podjetij je predvidena monopolizacija učbenikov in vseh tiskovin potrebnih za šolo, in to na isti način kot je izvedena monopolizacija šolskih zvezkov. O tej monopolizaciji se je že mnogo govorilo in pisalo, in tudi »Učiteljski tovariš« je že priobčil več člankov o tem vprašanju. Potrebno pa je, ogledati si to vprašanje tudi z gospodarske in socialne strani, kar oboje zelo zanima učitelstvo, ki je na tem vprašanju tudi v dobri meri direktno zainteresirano.

Z monopolizacijo skoro vseh šolskih potrebščin, bi bilo prizadeto predvsem narodno gospodarstvo, ker bi bil s tako rešitvijo vprašanja učbenikov in ostalih tiskovin ogrožen obstoj mnogih privatnih gospodarskih podjetij, tako tiskarn in založb šolskih knjig, kakor tudi knjigarn. Nujna posledica tega pa bi se pokazala tudi na založbi literarnih izdaj, ker bi bile brez dvoma zelo omejene, ako ne povsem ustavljene, kajti same zase niso rentabilne. Posebno pri slovenski književnosti se opaža, da je nemogoče še tako majhno založbo spraviti med ljudstvo, in da je založba večine slovenskih knjig pasivna. In prav rentabilnost založbe raznih učbenikov je bila doslej opora, odnosno rezerva za zalaganje raznih literarnih del.

Oglejmo si v zvezi s tem tudi državni tiskarni. Res je, da izkazuje čisti dobiček, toda upoštevati je treba, da je vsako državno podjetje oproščeno vseh davkov, taks in poštne in so prav zaradi tega vsi čisti donosi, izkazani v preteklih letih, dvomljivi. Pridemo do povsem logičnega zaključka, da bi privatna podjetja, ki morajo plačevati davke, takse in poštino, dala od istega dela državi mnogo več prispevkov, ki bi gotovo presegali čisti donos državnih tiskarn. Ti prispevki bi bili večji ne samo pri davkih, marveč tudi pri taksah in poštini, česar vsega so državna podjetja oproščena.

Z gospodarskega vidika bi bila edina pravilna rešitev ta, da naj bi služili omenjeni dve tiskarni le potrebam ministrstva za tiskati onih tiskovin, ki spadajo v izključno področje tega ministrstva in ki jih ono neobhodno potrebuje zase. Uredili naj bi se na isti način kot tiskarne, ki spadajo pod prometno ministrstvo. Nikakor ne sme in ne more biti državna tiskarna sama sebi namen in uživati privilegij na račun privatnega gospodarstva. Tako gospodarska politika bi bila povsem pogrešna, kajti država mora podpirati privatno

gospodarstvo, ker daje zaslužek in pogoje za pravičen življenjski razvoj tisočerm družinam.

In prav z ozirom na zaposlitev nešteti očetov in mater v privatnem gospodarstvu ali potom njega, postaja uvedba monopola na učbenike in ostale šolske potrebščine ne samo pomemben gospodarski, marveč istočasno tudi važen socialni problem, ker bi ta uvedba ogrozila obstoj tisočerm družin.

Če bi prevzele državne tiskarne tiskanje vseh učbenikov in vseh tiskovin, potrebnih za šole, bi ostalo brez posla nebroj grafičnih delavcev širom vse države. Zaradi direktnega pošiljanja, odnosno silno nizke provizije bi moralo biti odpuščenih mnogo prodajalcev po knjigarnah in papirnicah in tudi knjigovoznicah, kar vse bi zelo težko, ako ne povsem usodno vplivalo na razvoj družine in otrok. To pa so vprašanja, napram katerim učitelstvo ne more biti ravnodušno. Nismo samo učitelji, marveč tudi vzgojitelji naroda, in iz tega razloga smo na takih vprašanjih zelo zainteresirani, ker čutimo odgovornost za duševno in tudi telesno zdravje, kakor tudi za pravilno moralno rast otrok, ki so poverjeni nam v pouk in vzgojo.

S tem prehajamo do vprašanja, ki najbolj ovira učiteljevo delo, in ne dopuščam, da bi učitelj kljub velikemu prizadevanju dosegel v šoli pravilne, to je dobre uspehe. Ni samo to, da otroci revnih staršev nimajo nikakih šolskih potrebščin, niti učbenikov, niti zvezkov, peres, svinčnikov in ostalih pripomočkov za šolo, marveč so zaradi slabe in preskromne prehrane telesno oslabiljeni, hitro utrujeni in čisto tudi moralno propadajo. — Ali so pri takih otrocih možni dobri učni uspehi? Ali je možna sistematična vzgoja moralno zdravega, patriotsko poštenega in čutečega naroda? In če imamo že mnogo mladine, ki je prisiljena zaradi še vedno gospodujočega gospodarske stagnacije živeti v nezdruživih razmerah, ki vplivajo kvarno na njen telesni in duševni razvoj, ne bi bilo prav, da se sedaj še povečujemo število takih otrok z nezdruživimi ukrepi.

Vse navedeno nam daje povod, da se izrekamo proti monopolizaciji učbenikov, zvezkov in šolskih tiskovin. To storimo ne samo iz šolskih, praktičnih in didaktičnih razlogov, marveč tudi iz gospodarskih, socialnih in tudi pedagoških.

Ako ne želimo propasti naroda, moramo podpirati zdravo rast otrok. To pa bo omogočeno samo tedaj, če bo tudi država z vsemi svojimi močmi podpirala čim večji razvoj in razmah privatnega gospodarstva in s tem večala zaposlitev onih, ki oskrbujejo družine.

Sprememba uredbe o draginjskih dokladah

Uredba o osebnih in rodbinskih dokladah od 19. septembra 1935. je nastala v izrednih razmerah, ko je bila država finančno izčrpana in ni bilo kritja niti za materialne niti osebne izdatke. Sedanja vlada je stala pred težko nalogo, kako priti do kritja po sankcijah in drugih mednarodnih trgovskih zastojih oškodovane države. V tej sili se je zatekla k izrednim ukrepom, da reši državo pred finančnim polomom. Izšla je krilatica: Ali se odpusti večje število drž. uslužbenstva, ali se pa dosedanje število ohrani, a se okrnejo njih prejemki. S temi motivacijami in s to odločitvijo je stopila vlada pred javnost in znižala vsemu uslužbenstvu prejemke. Tako smo dobili uredbo o osebnih in rodbinskih dokladah z dne 19. sept. 1935., ki je nosila vse znake izrednega, po sili razmer vsiljenega ukrepa.

Šele izvedba uredbe same je pokazala vso težino te odločitve, tako, da je bila vlada prisiljena uredbo omiliti s spremembami in dopolnitvami k uredbi o osebnih in rodbinskih dokladah, dne 20. oktobra 1935.

Odločujoči činitelji so sami naglasili, da so ti ukrepi samo prehodnega - sanacijskega značaja, da je tudi v njih programu povišanje prejemkov drž. uslužbenstvu — čim bodo to dovoljevale razmere.

Istočasno z okrnjenjem prejemkov pa je nastopil v državi nov val konjunktura, da so se cene vsem proizvodom dvignile za 20 do 30 %. Tako je bil udarec še popolnejši. Ze itak ne dovolj plačano in zadolženo učitelstvo je prišlo v stiske, katerih rešitev ni še danes niti najmanj predvidena.

Ugodne trgovske pogodbe in mednarodno izboljšanje gospodarstva so tudi naši državi naklonile večje, preko proračuna predvidene dohodke, ki so dali možnost, da se izpolnijo dane obljube. — 7. okt. 1937. smo dobili napovedano zvišanje prejemkov, ki pa je bilo zelo malenkostno, ker ne nudi v primeri z odtegljaj prav nobene odškodnine.

Problem, dovesti uradniške plače na višino, odgovarjajočo sedanjemu gospodarskemu nivoju, je ostal nerešen.

Čas krizo v uradniških družinah slabša, ker se z novimi, višjimi cenami živil, obleke in kurivu neprestano viša razlika med dohodki in izdatki. Uradniškova gospodarska samostojnost je strta: dolgovi so usodno posegli v njih družine. Pojav splošne apatičnosti je znak, da uradnik preživlja hudo krizo, ki jo na zunaj še prikriva, v njegovem bistvu ga pa strahotno upropašča.

Neštetokrat so bile iznešene minimalne zahteve učitelstva. Upravičene so v življenjski nujnosti, v socialni pravičnosti in po božjih zakonih.

V svesti si stanja in odgovornosti je vodstvo JUU oddalo g. prosvetnemu ministru svoje predloge k fin. zakonu za l. 1938./1939. V teh predlogih je izneslo tudi spremembe k uredbi o draginjskih dokladah, s tem, da bi se stanje osebnih in rodbinskih doklad izenačilo s stanjem z dne 12. marca 1932.

Draginjske doklade ne morejo biti stalne številke. Prilagojevati se morajo potrebam časa, ako hočejo služiti svojemu namenu. Sedanja dvig cen je povzročil v uradniških družinah pravo katastrofo. Zadolževanje se vrši

Vprašanje napredovanja učiteljic ženskih ročnih del v načelu rešeno

Državni svet kraljevine
Jugoslavije
Br. 15.841/37
Beograd, 29. nov. 1937.

V imenu
Njegovega Velikanstva Petra II.
kralja Jugoslavije

je državni svet v svojem II. oddelku, ki ga sestavljajo predsednik oddelka Barić, dr. Josip, podpredsednik državnega sveta, člani: Čubrović dr. Pavle, Nikolić Vojislav, Svetek dr. Fran, Hajduk-Veljković Vladimir in delo-

VSEBINA:

Monopolizacija duha.
Gospodarska in socialna stran monopolizacije učbenikov.
Sprememba uredbe o draginjskih dokladah.
Vprašanje napredovanja učiteljic ženskih ročnih del v načelu rešeno.
Pravica učiteljic do upraviteljskih mest.
Celibat učiteljic.
Učiteljica išče primernega inteligenta za družbo.
Koncert UPZ.
† Franjo Pogačnik.
† Punčuh Leopold.
Rangna lista.
LISTEK: Učiteljica iščejo.
Splošne vesti. — Kaj vse pišejo. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Solški radio. — Iz stanovske organizacije JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

vedno v večje zneske in resno ogroža prizadeje.

Uredba o drag. dokladah iz l. 1935. jemlje uradništvu najosnovnejša jamstva za preživljanje družin. Saj je črtala doklado za ženo - neuslužbenko, doklado poročenim uradnicim; znižala doklado za otroke in ustvarila v družinah osnovo za bedo!

Največja krivica je bila storjena uradnikom — poročenim z neuslužbenkami. Kakor ironija se sliši pobožno zavijanje o duhovni obnovi družin, o lastnem ognjišču, o geslu — mater otrokom, in opustitvi službe ter posvetitvi žene domu in družini. Dasi so njihove žene z opustitvijo službe, ki so jo imele kot dekleta, omogočile nastop drugi — nezaposleni ali celo nezaposlenemu družinskemu očetu, se na odločilnih mestih ta čin ni upošteval in oddolžil s primerno rodb. doklado, nego se v posmeh moralni javnosti, lastnemu govorjenju o obnovi družin in človeka samega — nagradil z uredbo, ki tistih borih 140 din za ženo — črta!

Ravno doklade za ženo in otroke bi morale tvoriti največji doprinos v plači. Saj je družina tista, ki največ porabi. Ravno drag. doklade za ženo in otroke bi morale nuditi jamstvo za zdrav razvoj družine — zakonodavec pri uredbi iz l. 1935. ni imel v vidu potrebnih navedenih in socialnih smernic.

Družine, kjer sta zaposlena mož in žena, se težko preživljajo. Neprimerno težje je tam, kjer živi dva s plačo, ki komaj omogoča preživljanje enemu. Doklade za otroke stanja ne izboljšajo, ker se ta doklada porabi za dve dobri šolski knjigi.

To stanje ne more biti v interesu naroda, niti ni to mogla biti namera vlade. Vdilo največjih državnikov v svetu je ustvaritev močnih družin. V njih vidijo lepšo bodočnost naroda in plodno naložen denar v obliki večjih fizičnih in moralnih sil poedincev in vsega naroda, kot posledico zadovoljivih gmotnih družinskih razmer.

Vdilo naših strokovnjakov, ki so sestavljali uredbo iz l. 1935., izgleda, da je bilo načelo izvršenega dela: eden dela — enemu plačo; družina nam ni mar. V kapitalističnem smislu je to načelo vsekakor upravičeno. Vendar so znale druge države prekoračiti to preživel idejo s sodobnimi in socialnimi uredbami: družina se plačuje iz javnih sredstev. Torej, tam ni družina briga enega samega, nego je skrb za družino položena v roke javnosti. Tako nam morejo biti umljive tudi poročne in krstne nagrade, in vse druge zbirke namenjene družinam.

Predlog JUU za spremembo draginjskih doklad vnaša stanje od 12. marca 1932., torej minimalne zahteve:

Vrnitev doklad za ženo v znesku 140 din, vrnitev doklad za otroke v višini 140 din in vrnitev draginjskih doklad poročenim učiteljcem.

Ni ta predlog stavljen iz sebičnega stanovskega gledišča, nego je klic delavnih družin po socialni pravičnosti, ki so v svojem obstoju ogrožene do temelja.

Naj bo rešitev problema družin in družinskih doklad odsev državniške modrosti, čuta odgovornosti do naroda in osebnega poštenega čustvovanja.

vodja Munk Filip, na tožbo Peček U. Marte, učiteljice ženskih ročnih del v Ptuj, proti rešenju ministrstva prosvete z dne 15. decembra 1936., O. N. br. 67.928, s katerim je po § 135., točka 3. zakona o splošnem upravnem prestopku razveljavljen odlok O. N. br. 51.753 z dne 14. avgusta 1936. o napredovanju imenovane v VIII. položajno skupino, na osnovi členov 17. in 34. zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih ter tudi z ozirom na zakon o taksah, dne 29. novembra 1937., razsodil:

Razveljavi se rešenje ministrstva prosvete O. N. br. 67.928 z dne 5. decembra 1936.

Razlogi:

Ker je proučil tožbo, osporjeno rešenje in ostale spise, ki se nanašajo na ta predmet, kakor tudi odgovor ministra na tožbo, poslan dne 4. maja 1937., O. N. br. 30.616, je državni svet ugotovil:

Iz spisov tega predmeta se vidi, da je tožiteljica kot učiteljica ženskih ročnih del v službi že od 14. februarja 1919. V istem svojstvu je bila postavljena 29. novembra 1924. v 3. skupino III. kategorije, a 10. septembra 1929. v 2. skupino III. kategorije. Po uradniškem zakonu iz leta 1931. je bila prevedena v IX. položajno skupino. Z odlokom z dne 14. avgusta 1936. je napredovala v VIII. grupo, toda ne kot učiteljica ženskega ročnega dela, v katerem svojstvu službuje, nego kot učiteljica državne ljudske šole. Z osporjenim rešenjem se ta odlok preklicuje z navedbo, da zvanje učiteljice ženskih ročnih del ni predvideno po § 346. uradniškega zakona in da kot učiteljica ljudske šole ni mogla napredovati, ker za to zvanje nima kvalifikacije po 2. odstavku § 45. uradniškega zakona.

Z 2. odstavkom § 103. uradniškega zakona je predvideno za zvanje učiteljev večščin III. kategorije, ki so bili v tem svojstvu v službi do uveljavljenja tega zakona, X., IX., VIII. in VII. skupina, z dostavkom, da se more napredovati v VII. skupino pod pogoji iz 2. odstavka § 258. Gornja odredba se nanaša tako na učitelje večšin, kakor tudi na učitelje ročnih del, ker so to prav za prav ista zvanja. Razlikovanje učitelja večšin in učitelja ročnih del je povsem tehnične pomena, kajti oba termina označujeta prav za prav eno in isto zvanje v smislu uradniškega zakona. Po vsem navedenem je neosnovana navedba v osporjenem rešenju, da zvanje učitelje

ženskih ročnih del ni razporejeno. Z odredbo 2. odstavka § 301. uradniškega zakona je razporejeno omenjeno zvanje in zaradi tega napredovanje imenovane ne nasprotuje zakonu. Z ozirom na to dejstvo ni bila prav uporabljena točka 3. § 135. zakona o splošnem upravnem postopku, ker odlok o napredovanju ni vseboval pogoške, ki povzroča ničnost. Pogreško — napredovanje imenovane kot učiteljice ljudske šole, namesto kot učiteljice ženskih ročnih del — bi bilo treba popraviti v smislu § 113. zakona o splošnem upravnem postopku. Na isti način naj bi se popravil tudi očitni pogrešek pri pisanju — označbo začetnice očetovega imena tožiteljice, z I namesto začetnice U.

Iz teh razlogov se osporjeno rešenje razveljavi.

Predsednik II. oddelka,
podpredsednik državnega sveta:

dr. Josip Barić, l. r.

Delovodja:

Filip Munk, l. r.

Škoda, ki so jo utrpeli učiteljice ženskih ročnih del, ker so morale 6 let čakati na napredovanje, je zelo velika. Nobenega upanja niso imele več, da bodo mogle kdaj koli še napredovati. S tem rešenjem pa je stvar zavzela povsem drugačno obliko. Vse učiteljice ročnih del bodo mogle v bodoče povsem redno napredovati.

Naša zahteva, naj se zvanje učiteljice ženskih ročnih del razvrsti tudi po določilih § 347. uradniškega zakona, ostane še nadalje. Šele takrat, ko bo tudi to izvedeno, bo zadeva tudi v formalnem pogledu popolnoma rešena.

Pravica učiteljic do upraviteljskih mest

Dočim zavzemajo v nekaterih državah žene najodgovornejša mesta, kakor ministrska, senatorska, diplomatska, pri sodiščih ter vodilna mesta v raznih institucijah, dosega pri nas učiteljica le najnižji vodilni položaj v poklicu, to je mesto upraviteljice, in še to le redkokdaj. Učiteljica je upraviteljica le na dekliških šolah in na enorazrednicah. Zakon o narodnih šolah daje sicer pravico, da upravlja učiteljice tudi mešane šole, vendar se to ne izvaja.

Popolnoma neutemeljeno in tudi nesmiselno je naziranje, da učiteljica ne bi bila sposobna za upraviteljico mešane šole. Ali zahteva vodstvo dekliških šol, kjer se je že marsikatera učiteljica izkazala kot spretna in zanesljiva upraviteljica, kaj manj sposobnosti kot vodstvo mešane šole? Dekliške šole obstojajo navadno v mestih in večjih krajih, zlasti industrijskih. Kakor nikjer drugod tako tudi tukaj ni dovolj, da odpravi upraviteljica samo administrativne posle, ampak se mora znajti v obilici raznih vprašanj, ki zadevajo odnos do staršev, do javnosti sploh in ne nazadnje odnos do učitelja na šoli. Število učencev je na takih šolah navadno večje kakor po podeželskih mešanih šolah, učenci živijo v zelo različnih razmerah, število učiteljstva na šoli je večje. In vendar so uspehi na teh šolah vsaj tako dobri kakor drugod. — Ali pa pogledimo delo na enorazrednicah! Nihče ne more zanikati, da ni službovanje na teh šolah v učiteljski stroki morda najtežavnejše. Neupolne socialne razmere otrok, nerazporejenost in nerazumevanje staršev za šolo, veliko število otrok, pouk v oddelkih, različna starostna doba učencev, slabe stanovanjske razmere, prehrana, oddaljenost od večjih krajev, kjer naj dobi učitelj v izmenjavi misli s tovariši novih pobud za svoje težko delo — take razmere zahtevajo res celoga, samostojnega človeka, ki ne klone, am-

pak se bori z vsemi težavami v zavesti, da je tu še posebno potreben. In glejte, izkazalo se je, da je za tako težavno mesto učiteljica-upraviteljica popolnoma sposobna. Ljudje jo imajo radi, ker se pogovarja z materami o njihovih težavah, o vzgoji otrok, jim daje nasvete iz gospodinjstva, higijene itd. Neka služkinja je jokala, ko je zvedela, da je umrla učiteljica iz njene vasi. »Ne veste, kako smo jo imeli radi. Nas, dekleta, je poklicala v svoje stanovanje, kjer smo se učile pospravljati, kuhati, prati. V naši vasi prej nismo znali prati belega perila.« Z isto vsmo so mnoge naše učiteljice učile ljudi sadjereje, čebelarstva, vrtnarstva itd. — Torej učiteljice upraviteljice so v polni meri izpolnile zahteve, ki jih stavlja nanje službovanje tudi v najtežjih okoliščinah. Zakaj tedaj ne more učiteljica postati upraviteljica na mešani šoli? Zakon to dovoljuje, sama je pokazala zmoglost tam, kjer ji je bilo podeljeno vodstvo.

Da se ta naša pravica vsaj v bodoče ne bo prezirala od strani oblasti, je treba, da se same potrudimo za to. Kadar je razpisano upraviteljsko mesto na kaki mešani šoli, ne smemo že v naprej resignirati, češ, saj je vsaka prošnja brez uspeha, temveč se moramo vztrajno boriti, da se v praksi izvajajo vsaj tiste pravice, ki nam gredo po zakonu. Obrnimo se po pomoč na organizacijo, ki ima v svojem programu tudi to, da štiti enakopravnost članov. Tovarišice naj razmišljajo o tem ter izrazijo svoje mnenje v primernih predlogih in resolucijah, ki jih naj podajo na zborovanjih.

Potrebno se mi zdi omeniti še nekaj primerov v zvezi z imenovanjem učiteljice-upraviteljice na dekliških šolah. Učiteljice teh šol so se pritožile proti postopanju svojih upraviteljic ter prošle za izmenjavo. Da so to storile, so gotovo imele upravičene razloge. Toda mnogokrat bi bile tudi upravičene pritožiti se tudi proti upraviteljem, pa si ne upajo.

Miha Kobalež:

Učitelja iščejo

Stari Koloman je umrl o pravi priliki. Bližal se je konec šolskih počitnic in oblast je imela še dovolj časa, da bi premislila vso nezgodo in poslala k Sv. Florijanu v Skalah novega učitelja. Sv. Florijan v Skalah je Bogu precej za hrbtom, ljudje so imeli druge skrbi in so zato pozabili na dobra pota. Tudi Koloman ga ni mogel najti, zato je ostal pri Svetem Florijanu v Skalah celih trideset let.

»Glej no,« je dejal šolski nadzornik Klobučar, ko je teden dni po pogrebu prejel poročilo, da je Koloman umrl. »glej no, kar tako nathoma se je poslovil. Seveda, pot do Svetega Florijana v Skalah je dolga in nerodna. Tam zgoraj zaživi človek nekako svojstveno življenje. Nič ne rečem, dober mož, tale Koloman, Bog daj mir njegovi duši — le metodo je imel starinsko, skoraj edini v okraju, ki se je trmasto držal starih navad. Zdaj bo pa drugače. Poslal bom k Svetemu Florijanu mladega učitelja, ki bo šolstvo temeljito prenovil. Predvsem se bo moral socialno udeleževati. Preštudiral bo krajevne gospodarske razmere in nato napravil delovni načrt. Brez načrta ne gre. Potem pa strnjeni pouk. V tisti samotni tam zgoraj se bo lahko nemoteno posvetil samo šoli. Pokojni Koloman je bil v tem oziru nekoliko površen, se mi zdi. Da, da, treba bo temeljite izpremembe.«

Nekdo je potrkal.
»Naprej!« je zakričal nadzornik.
Vstopil je oblasten možak.
»Tako, tako, gospod nadzornik, jaz sem namreč Blaž Potrata, župan od Sv. Florijana v Skalah. Nekaj opravka sem imel pri oblasti, pa sem se mimogrede oglašil še pri vas.«

»Me veseli, me veseli, gospod župan!«
»Da, da, saj veste, jaz predstavljam pri nas tako rekoč ljudstvo in oblast in sem mislil, da bi zaradi velike važnosti, tako rekoč zaradi ljudskega sodelovanja, mogel tudi kaj pripomniti.«

»Da, da, to se razume, ljudstvo mora imeti vpliv na šolstvo.«

»Zastran našega bodočega učitelja, veste. Nič ne rečem čez pokojnika, bil je dober človek, le preveč samosvoj. Jaz pa, tako rekoč ljudstvo, bi radi človeka, ki bi pomagal pri občini.«

»Torej za občinskega tajnika?«

»Ne, ne, občinski tajnik je itak moj sin. Toda včasih on ne utegne, pride delo, košnja, žetev, treba je pripraviti drva, takrat bi lahko pomagal učitelj, saj je plačan prav za prav iz ljudskega denarja.«

»To bomo premislili, to bomo premislili, mrmra nadzornik in gleda skozi okno. «Seveda, iz ljudskega denarja.«

»Že vnaprej se vam zahvaljujem,« se klanja župan Potrata. »Ko pridete na inšpekcijo, se pa kaj oglašite. Veste, mi smo revna občina, kak liter evička bova pa vseeno izpila.«

Ko župan odide, napravi nadzornik na Kolomanov akt rdeč znak. Tam, kjer je bil napisal poprej »Delovna šola«, napravi rdečo črto in napiše »Pomočnik občinskega tajnika«. Ni še končal, ko znova potrk in ne da bi čakal na odgovor, stopi v pisarno širokopleč župnik z naočniki.

»Šitna zadeva, gospod nadzornik,« pravi počasi ter si briše naočnike. »Dosljej smo še nekako potrpeli, tolažili smo se, da tudi Bogu ni mogoče vselej ustreči. Jaz sem namreč župnik od Svetega Florijana v Skalah. Že dolgo nimamo organista. Zdaj je pa prilika, stari Koloman je umrl, Bog mu daj dobro,

Vemo, da je po nekaterih šolah razmerje med šolskim upraviteljem in ostalim učiteljskim res tovariško in da je to skupnemu delu samo v prid. Na takih šolah se dela stokrat lažje in lepše in zato tudi bolje kakor drugod. Predlog tovarišice, ki zahteva, naj bi upravitelja (-ico) volilo učiteljsvo na šoli, je

zelo umesten. — Povsem verjetno pa je, da bodo učiteljice vse dotlej, dokler se ne bi postopalo v smislu omenjenega predloga, prej dosegle pravičen odnos do upraviteljice kakor do upravitelja, namreč do takega, ki se smatra uradnika višje vrste.

K. L.

Celibat učiteljic

Z uveljavljanjem delnega celibata učiteljice smo prizadete ravno mlajše učiteljice. Veliko je bilo o tem pisanja po dnevnem časopisju, še več govorjenja in razmotrivanja, žal je ostala naša pereča zadeva še vedno na isti mrtvi točki. Povsem razumljivo je, da vpliva celibat moralno porazno na naše razpoloženje. S tem so nam ohranjene pravice svobodne izbire, ki so vendar vsakemu z zakonom zajamčene. Postavljajo nas v luč manjvrednih družabnih bitij. Razumljivo je tudi, da je z izvedbo celibata uničena marsikateri tovarišici življenjska sreča, in to čutimo ravno mlajše tovarišice, medtem ko so naše starejše bile mnogo srečnejše. Izbirale so lahko prosto in svobodno, da so si ustvarile lasten dom in družino.

Zahteva, da si naj išče učiteljica življenjskega tovariša samo med stanovskimi tovariši, je sicer idejno lepo zamišljena, toda v praksi vendar ni vedno izvršljiva. Vzemimo enega izmed nešteti primerov, da je usoda zanesla mlado učiteljico, ki je polna idealov in življenja, v hribovit, oddaljen kraj. Običajno so po takih naseljih šole nižje organizirane, eno-, dvo-, kvečjemu trirazredne. Pot do večjega družabnega kraja je običajno zelo oddaljena in slaba. Na šoli, če je sploh kak tovariš, nima razumevanja za težnje mlade učiteljice; navadno se ob takih prilikah ne upošteva potreba, ki jo čuti mlado bitje po družabnosti. Kdo neki pride v tak zapuščen kraj? — In če morda le najde mlada tovarišica sebi primerno sorodno dušo, ki bi ji lajšala gorje, se mora celibatu na ljubo odreči svoji življenjski sreči. Razumljivo je, da vpliva to demoralizirajoče na njo. Tudi ona ima kot žena po naravi željo, voljo in zmožnost po lastnem ognjišču ter je gotovo sposobna rešiti nalogo materinstva v korist države in naroda. Njej torej ni dana tista svoboda, ki

so jo bile deležne njene starejše stanovske tovarišice.

Če je res namen uvedbe celibata socialen, omiliti brezposelnost v našem stanu, smo gotovo tudi mlade učiteljice pripravljene do primesti svoje žrtve. Vendar, da bi šlo to na račun osebne svobode, tega pač nihče ne more zahtevati!

Izvedba celibata je stopila v veljavo dne 1. oktobra 1937. Danes, po preteku štirih mesecev lahko s mirno vestjo ugotovimo, da je zeleni uspeh, ki so ga morda ravno v tem pogledu pričakovali merodajni činitelji, izostal.

Prepričana sem, da bi se z omiljeno uredbo ustvarilo med prizadetimi učiteljicami znatno boljše razpoloženje ter odpravil dosedanja občutek manjvrednosti v človeški družbi. Učiteljica, ki se poroči, ima itak toliko odtegljajev, da njena plača ne more igrati odločilne vloge pri vzdrževanju družine, vendar bi se naj z zakonom določil skupen dopustni maksimalni dohodek žene in moža. Če hočemo soditi in biti pravični, tedaj bi bilo predvsem potrebno ravno na osnovi z zakonom določenega maksimalnega dohodka izravnati položaj med manj in boljše situiranimi.

Žal, so med nami tudi nesrečni primeri, da je ravno učiteljica zaradi bolezni ali sedanjih splošnih gospodarskih nepravil moža rednica cele družine. Nikakor pa ne moremo vzeti take izjeme kot pravilo.

Iz družabnega in socialnega stališča je nujno potrebno, da se pravilno in nepristransko reši problem celibata učiteljic ter se s tem postavi enakopravnost vseh kategorij državnega uradništva glede svobodne izbire zakonskega druga.

M. R., Muta.

Učiteljica išče primernege inteligenta za družbo

Učiteljica, 30-letna, išče sebi primernege inteligenta za družbo. Ponudbe na ogl. odd. »Jutra« pod

(»Jutra« z dne 16. jan. 1938.)

Na sličan oglas je prinesel »Hrvatski učiteljski dom« sledeči članek izpod peresa l-verja

Mladi učiteljci je monotono.

»Mlada učiteljica želi dopisovati z inteligentnim gospodom, da ubije monotono vasi. Ponudbe na upravo pod«

(Jutarnji list od 19. in 21. X. 1937.)

Spoštovana mlada tovarišica!

Zelo me je iznenadil Vaš dopis, s katerim iščete inteligentnega gospoda radi »ubijanja monotonijske vasi«. Gotovo se je na ta Vaš oglas že kdo javil, pa se bojim, da bom prepozno. Vkljub temu se Vam javljam tudi jaz, ker se Vam mogoče s takim pismom ni še nikdo javil.

Neki prijatelj me je opozoril na Vaš oglas v »Malem oglasniku«, pa sem se uveril, da je dobro včasih prečitati tudi tega. Tako čitanje zamore biti celo poučno. Tu se vidi marsikaj, kakor pri kakšnem starnarju. Tu se vidi be-

da velikih obitelji, ki iščejo sobico s štedilnikom. Siti spekulant oddaja zopet neke na periferiji ali na kakem dvorišču med štirinadstropnimi palačami »krasno stanovanje sestojče se iz ene sobe s štedilnikom«. Odda se samo »mirmemu stanovalcu in točnemu plačniku brez otrok, ki je ves dan zaposlen«. (Včera je zapodil iz stanovanja tuberkuloznega delavca, ki je ostal brez dela.) — Neki siromašen uradnik išče skromno sobico s hrano, a uboga študentka išče tovarišico ali »skromno nameščeno uradnico radi skupnega stanovanja v IV. nadstropju«. Nekdo zopet išče »diskretno sobo s posebnim vhomom v četrti vil samo za popoldne«. Drugi išče zopet sobo »pri fini dami«. Sedmošolec, sirota brez roditeljev in brez sredstev, poučuje razvajene, bogate učence za kosilo ali najskromnejšo sobico itd.

Spoštovana tovarišica, tako moralno in materialno mizerijo najde človek v teh oglasih. Kupuje, nudi in prodaja se vse, pričeni pri prašku zoper stene pa do prodaje lastnega telesa. In vse to radi siromaštva, radi lakomnosti ali kakega drugega sličnega razloga.

Med vsem tem se šopiri tudi Vaš dopis, dopis učiteljice, ki išče družbe, kateri je »monotono na vasi«.

bil je prijazen človek, le z liberalci je držal — glejte, če boste poslali k Svetemu Florijanu novega učitelja, naj bo organist. Ne bo visoka plača, kakih dve sto dinarjev mesečno in dva mernika bira, toda nekaj je treba darovati za čast božjo. Pa krščanski človek naj bo, da ne bo pametnim ljudem in ženskam v spotiko.

»Toda, gospod župnik!« se je branil nadzornik.

»Mislim, da sem prav povedal,« je pokimal župnik. »Kdor pride k Svetemu Florijanu v Skalah, ostane tam trideset let. Gle dati moram, da mi ne bo zasejal ljuljke v pšenico.«

Še enkrat se je prijazno nasmehnil, nato je odšel. Nadzornik je nervozno stopil dvakrat po sobi, nato je prečrtal opazko na Kolomanovem aktu in napisal z modrim svinčnikom novo: »Organist.«

Potem se je domislil nečesa drugega. Odprl je vrata na hodnik in zakričal:

»Ali je tu mogoče še kdo od Svetega Florijana v Skalah?«

Trije možje so se spogledali in se obotavljaje vzdignili.

»No, naprej!«

Znova so se možje spogledali in suvali drug drugega. Nazadnje se je ohrabil najmlajši in stopil v pisarno. Previdno je zaprl vrata za seboj, pogledal plašno po sobi in začel pripovedovati s šepetajočim glasom o prosvetnih potrebah Svetega Florijana v Skalah. Ljudje so vdani pijančevanju, toliko odstotkov je analfabetov. Toda drugi hrepenijo po izobrazbi. Radi bi čitali knjige, poslušali predavanja, priredili kako igro. Toda ne gre in ne gre. Saj pokojni Koloman je bil delavni človek, le star je bil, zelo star, ni hotel razumeti mlajšega rodu. Če bi prišel kdo drug...

Nadzornik je molče prikimal. Mož se je oddahnil in se hitel zahvaljevati. Počasi se je zrinil skozi vrata.

Nadzornik je napisal z zelenim svinčnikom na Kolomanov akt: »Prosvetni delavec.«

Vstopil je drugi Svetoflorijanec. Priklonil se je nadzorniku in začel hitro pripovedovati, kako velik pomen imata splošno gospodarstvo in zadružništvo. To sta tako rekoč temelja države. Pri Svetem Florijanu v Skalah je pa v tem oziru še ledina. Ko bi torej novi učitelj...

»Zadružnik in gospodarstvenik!« je zakričal nadzornik z obupnim glasom, prečrtal vse dosedanje pripombe na Kolomanovem aktu ter zapisal novo.

Ko je mož odšel, je vstopil tretji Svetoflorijanec.

»Za kakšno gospodarstvo ste pa vi?« je dejal mož. »Sadjarstvo je temelj kmetijstva. Sadjarstvo je treba pospeševati. Treba je napraviti drevesnice, uvesti novejšje sorte, tudi oskrba drevja je zelo nazadnjaška. Mi potrebujemo pomoč.«

»Novega učitelja, ki bo sadjar. Dobite, vse dobite!« je pisal nadzornik novo pripombo na Kolomanov akt.

Potem ni bilo več deputacij in se je nekoliko oddahnil. Prav za prav bi moral poslati k Svetemu Florijanu pet učiteljev, ki bi delali za ljudsko blaginjo in napredek, potem še šestega, ki bi učil v šoli.

Popoldne je prišlo od Svetega Florijana še posebno pismo, opremljeno s pečatom, številko in podpisom. Telesna vzgoja je namreč tudi jako potrebna in je steber države. Zato naj bi bil novi učitelj dober telovadec, tako zahtevajo narodne koristi. Nadzornik ni rekel ne bev ne mev in se je začel resno bati,